

conem esse, usque eo ut livores ejus et stigmata impressa geram in meo corpore. Vocat autem stigmata, quae ob praedicationem crucis Christi passus fuerat mala omnia, de quibus ad Corinthios sic scribit (1): In vinculis saepe, in carceribus abundantius; quorum notas, cum inustas circunferret, perspicuum erat ingenue ipsum agere Christi causam, non simulate atque vafre, illi ut impostores dicebant. Quibus dictis tandem sic finit:

10.—**Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum spiritu vestro,
fratres. Amen.**

Exorsus a gratia, in gratiam desinit, quod ea Christiani hominis totam vitam contineat, cuius nobis copiam semper sufficiat Deus benignitate summa Christi, cui omnis gloria per sempiterna debetur saecula. Amen.

---

(1) II Cor. XI.

COMMENTARIA

IN EPISTOLAM II AD THESSALONICENSES

COMMENTARIA
IN EPISTOLAM II AD THESSALONICENSES

MONITUM

Luysii Legionensis in Epistolam II B. Pauli Apostoli ad Thessalonicenses, quae sequuntur, commentaria, descripta sunt ex manuscripto, quod olim ad conventum matritensem PP. Ordinis Smae. Trinitatis pertinebat; nunc in archivo Regalis Academiae, vulgo *de la Historia*, Matriti asservatur. Ejus descriptio in *prooemio generali* pag. XX et XXI primi harum Legionensis operum voluminis, sub littera A videri poterit; quare ab eo iterum describendo supersedimus. Sed animadvertere operae pretium est, hanc in Epistolam ad Thessalonicenses expositionem, paulo post atque illam auctor incepérat, interruptam, prosequutum fuisse Patrem Didacum de Tapia, Augustinianum, a versu scilicet quinto primi capituli usque ad II versum capitulis se-

cundi. Verum a molestiis adversariorum, qui eum a pacifica cathedrae Salmantinae, ab ipso in agone obtentae, possessione turbare conabantur, aliquantum (ad modicum licet tempus) liber Luysius, quae P. Tapia exposuerat, iterum ipse explanavit, ac totum Epistolae commentarium discipulis tradere moliebatur, cum alio turbine exorto, dum versiculum IV capituli secundi explanaret, lectionem abrumperet, et Vallisoletum, jus suum tuendi causa, pergere compulsus est, quod circa annum 1581 accidisse conjicimus; quae omnia ex notulis ad marginem hujus libri (quas suo dabimus loco), Luysii alicujus discipuli manu appositis, qui lectionem ipsam, ut appareat, Luysio ex ambone dictante, transcripsit, oppido liquent.

Utrum postea interruptam expositionem auctor compleverit, incompertum nobis est; nullum hac de re *ms.* ad nos pervenit, nullamque notitiam auspicare potuimus.

Commentarii partem a P. Didaco de Tapia conscriptam, ne volumen nimium excresceret, consulto praetermittimus, locum fortasse in appendice habituram.

Vallisoleti 15 Octobris anno 1892.

COMMENTARIA

IN EPISTOLAM II BEATI PAULI APOSTOLI

AD THESSALONICENSES ⁽¹⁾

Thessalonica Macedoniae metropolis fuit. Hujus cives, a Divo Paulo in fide instituti, ea constantia in credendo fuerunt, ut nullis tribulationibus a fide Christi dejici potuerint. Ad hos Divus Paulus duas scripsit epistolas, priorem ab Athenis, posteriorem a Roma. Hujus, autem, posterioris scribendae causam addidit Divo Paulo, quemadmodum tradunt graeca Scholia, quod quidam otiosi atque curiosi illis persuaserant instare jam Christi adventum, et mundi consummationem, et ea persuasione illos reddiderant anxios atque sollicitos. Itaque, Divus Paulus in primo capite hujus epistolae, collaudat ipsorum fidem, et in rebus adversis constantiam, et monet, ut in posterum bono animo sint, promittens futurum, ut Deus illis praemium gloriae reddat pro malis, quae toleraverunt, eos autem, qui ipsis exhibuerunt molestiam, afficiat poena sempiterna; et secundo ca-

(1) In originali ita inscribitur: «fr. luis de-1581-leon.—Commentaria in Epistolam secundam beati pauli apostoli Ad Thessalonicense, per doctissimum Magistrum leonem, 1581».

pite, liberat ipsos ab errore, in quem induci fuerant, quasi jam instaret dies adventus Domini, docens, inquam, illius adventum et mundi consummationem non prius futuram, quam romanum Imperium aboleretur, et revelaretur Antichristus; et postremo capite, pro suo more, quaedam infert, quae pertinent ad mores componendos et instituendos.

CAPUT PRIMUM

I.—Paulus, et Silvanus, et Timotheus.

De nomini Pauli quaeri solet (1), utrum posteaquam Divus Paulus fuit conversus ad fidem, sic appellatus fuit, vel potius a principio suae aetatis habuerit id nomen; et si id nomen illi inditum est de novo, etiam dubitatur, qua ratione, et qua de causa illi inditum fuerit. Origines existimat Paulum habuisse id nomen a principio aetatis suae; et ita, habuisse duo nomina; nam etiam appellabatur Saul; quod nomen erat illi gentilium, et erat nomen gratiosum apud homines tribus Benjamin, ad quam tribum pertinebat Divus Paulus, propterea quod primus rex israelitarum, electus a Domino ex ea tribu, illo nomine vocaretur. Igitur, Divus Paulus, quatenus judaeus erat, appellabatur Saul, juxta sententiam Origenis; et appellabatur Paulus, quatenus erat civis romanus, nam parentes Pauli civitate romana donati fuerunt, ut constat ex *Actibus*, capite XXII. At, vero, divus Hieronymus, commentariis in epistolam *ad Philemonem*, et Divus Augustinus, lib. VIII. *Confessionum*, capite IV, existimant, Divum Paulum id nomen accepisse eo tempore, quo ad fidem convertit Sergium Paulum, proconsulem; et, idcirco, se voluisse nominari Paulum, quemadmodum duces soliti sunt sumere cognomina e gentibus, quas bello superabant. Et suffragatur istae sententiae, quod in *Actis Apostolorum*, postquam fit commemoratio conversionis Sergii, proconsulis, deinceps semper

(1) Ad marginem legitur: «Aquí hizo el p.^e M.^o fray luis aquella plática famosa de la cátedra de prima.»

Paulus nominatur Paulus; cum, ante eam commemorationem et illius conversionem, semper nominaretur Saulus. Divus Ambrosius, commentariis in hanc epistolam, existimat id nomen fuisse inditum Paulo, posteaquam ipse Paulus conversus est ad fidem Christi. Quae, autem, istarum sententiarum sit vera, non satis constat: vero similior certe est, ut mihi quidem videtur, sententia divi Hieronymi, et divi Augustini.

Sequitur: SILVANUS, ET TIMOTHEUS. Isti fuerunt Pauli discipuli, et adjutores in praedicando Evangelium, et illorum nomen erat gratum fidelibus illo tempore. Sed potest dubitari, quare Divus Paulus hanc, et superiorem epistolam inscripserit nomine suo, et Silvani, et Timothei, quod in aliis epistolis non fecit. Divus Hieronymus, commentariis in primum caput superioris epistolae, dicit, id factum fuisse a Divo Paulo, eo quod usus fuisse istorum opera in annuntiando evangelium Thessalonicensibus; itaque, quia Divus Paulus, et Silvanus, et Timotheus habebant Thessalonenses pro filiis in fide, idcirco ad illos communiter scribebant. Ex quo, duo possunt colligi: primum, quod Silvanus, et Timotheus peculiari ratione erant cari atque grati Ecclesiae Thessalonensi, 2.º, quod potest colligi ex hoc, quod Divus Paulus praeditus fuit insigni aequitate atque modestia: aequitate, in eo quod eos, quos sciebat fuisse laboris participes, etiam in honore participes esse voluit: modestia, vero, quia non est dignatus conjungere suum nomen cum illorum nominibus in communi epistola. Ex quo etiam colligitur, fidelium illius temporis magnam fuisse inter ipsos animorum et caritatis conjunctionem. Sequitur:

ECCLESIAE THESSALONICENSIMUM (IN) DEO PATRE NOSTRO ET DOMINO JESU CHRISTO. Divus Paulus varie inscribit suas epistolas, vel cum nominat se ipsum, vel cum nominat eos, ad quos scribit: nam se ipsum interdum appellat: «Apostolum, et servum Jesu Christi, et segregatum in evangelio», ut fecit in epistola *ad Romanos* et in epistola *ad Galatas*; inter-

dum, vero, tantum ponit suum nomen, ut fecit in hac epistola: eos, autem, ad quos scribit, nonnunquam appellat *electos* aut *sanctos*, ut fecit scribens *ad Romanos* et *ad Ephesios*; interdum, vero, *Ecclesiae* nomine illos comprehendit. Idque non facit temere et sine causa, sed consulto, omnia sua verba, etiam ista minima dirigens ad illorum salutem; ut etiam in hoc Divus Paulus efficiat id, quod ipse de se testatur in priori *ad Corinthios*, capite IX: «Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucifacerem». Unde, quod se *Apostolum* vocavit, et *segregatum a Deo*, scribens *ad Romanos*, causa fuit, quia erat ignotus Romanis; et ita, ut orationi sue adderet pondus et auctoritatem, idcirco se vocavit *Apostolum* et *segregatum a Deo*: et similiter, scribens *ad Galatas*, ut auctoritatem suam assereret et vindicaret a contemptu, vocavit se *Apostolum* et *segregatum a Deo*; nam Galatae, decepti a pseudo Apostolis, spreta Pauli doctrina, relapsi fuerant in judaismum, et idcirco, ut Pauli oratio illis utilior esset, necesse fuit, ut Divus Paulus initio epistolae stabiliret auctoritatem suam. Quod, autem, in praesenti Thessalonicenses *Ecclesiae* nomine comprehendit, id Divus Chrysostomus, commentariis in 1 caput epistolae superioris, factum esse dicit a Divo Paulo, quia Thessalonicenses erant pauci numero; ex quo erat vero simile illos esse animo dejecto et humili; unde Divus Paulus, ut illos erigeret, et bona spe repleret, tribuit illis nomen *Ecclesiae*, id est, nomen splendidum, et quod significat congregationem multorum hominum, ut cum viderent suam paucitatem tanti fieri a Divo Paulo, ipsi se non despicerent. Nam Spiritus Sanctus, qui est auctor istarum litterarum, frequentissime in divinis Litteris, secundum modum, quo quisque affectus est, ita illum nominat, et ita cum illo agit, scilicet: si est animo dejecto, erigendo illum; si superbo, deprimit: si imponitenti, vocat ad poenitentiam. Ut, v. g., *Genesis* III, Adae post peccatum se occultanti, dixit Deus: *Adam, ubi es?* In quibus verbis, non voluit Deus doceri, ubinam

esset Adam,—erat illi notum atque manifestum,—sed potius, illo modo vocandi, ipsum Adam docere voluit, a qua felicitate ad quas misserias devenisset; nam Adam, caecus recenti peccato, non satis considerabat conditionem sui status, et ideo, ut se agnosceret, et poenitentiam ageret, quae erat illi imprimis necessaria, dixit illi Deus: *Ubi es?* tanquam si dixerit, quae est ista fortunae tuae commutatio tam subita? nonne vides a quo culmine ad quas misserias devolutus sis? ego te constitui in paradiiso, tanquam regem omnium rerum, in throno sedentem, et tu te in tenebras, tanquam malefactor, conjectisti; *ubi es?* Et similiter, *Genesis*, capite IV, cum Deus respxerit ad Abel et ad munera ejus, ad Cain autem non respexit; quoniam videbat, ex eo Cain suspicari, utrum Abel, qui erat natu minor, ipsum esset spreturus et contempturus, idcirco, ut illum liberaret ab ista suspicione et ab invidentia, quae oriebatur ex ista suspicione, dixit illi Deus: «*sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius;*» quasi diceret, non te despiciet ille, id est, Abel, atque contemnet, nec tu id existimare debes, aut ob eam causam illi esse iratus; nam *sub te erit appetitus ejus;* id est, tibi obtemperabit, tibi erit subditus, quemadmodum fratrem minorem decet. Ita exponit Divus Chrysostomus, commentariis in hunc locum, et in epistolam *ad Romanos*, capite VIII, et Procopius Gazeus, scriptor graecus et antiquus, *catena in Genesim*, docet veteres patres graecos, maxima ex parte, ita interpretari hunc locum. Et similiter, Ezechielis capite I, et multis aliis capitulis, Dominus vocat ipsum *filium hominis*, et ut in hebraico habetur, *filium Adami*, id est, terreni, quia, ut inquit Divus Hieronymus, super illum locum, erat periculum, ne magnitudine revelationum vates ille extolleretur in superbiam; idcirco, illa appellatione humili Deus voluit illum admonere suae conditionis, et continere in modestia, quemadmodum Paulo, propter eamdem causam, ne, scilicet, extolleretur magnitudine revelationum, datus est stimulus

carnis, uti ipse commemorat, 2.^{ae} *ad Corinthios*, capite XII. Et similiter Job, capite XXXVIII, Dominus, demonstrans Eliu, unum ex amicis Job, cuius erat insignis arrogantia et superbia, ut docet Divus Gregorius in illum locum, ut deprimeret illius arrogantiam, non ipsum appellavit proprio nomine, sed tanquam per contemptum, dixit: «*Quis est iste, qui involvit sententias sermonibus imperitis?*» Igitur, quemadmodum Dominus in isto loco per contemptum nominavit Eliu eo modo, quod dictum est, ut deprimeret illius superbiam; ita, contrario modo, Divus Paulus in hoc loco Thessalonicenses appellat *Ecclesiam*, ut eos obliisci faceret suae paucitatis, et ut erigeret illorum animos.

Sequitur: IN DEO PATRE NOSTRO, ET DOMINO JESU CHRISTO. Id est, Ecclesiae congregatae per Deum Patrem nostrum, et Dominum Jesum Christum. Quod, idcirco, addidit Divus Paulus, ut doceret quanam esset Ecclesia illa Thessalonicensium; nam nomen Ecclesiae generale est, significans quamcumque hominum congregationem, sive bonorum, sive malorum; unde et in psalmo XXV commemoratur Ecclesia malignantum: igitur, ut constaret, quod ille conventus Thessalonicensium erat conventus fidelium et sanctorum, ideo Divus Paulus adjecit: IN DEO PATRE NOSTRO, etcetera. IN DEUM, id est, per Deum congregatae, nam particula *in* in hoc loco accipitur pro *per*, ut constat ex comentariis Chrysostomi in hunc locum; idque magis ex hebraico more fit, quam ex latina aut graeca loquendi propietate. Unde est notatum diligenter, quod sacri Scriptores novi Testamenti, quoniam erant hebrei, quamvis graece scriberent, tamen saepe utebantur particulis et vocibus graecis, non secundum phrasim graecam, sed potius secundum phrasim hebraicam. Idque diligenter animadversum, multum lucis adfert multis in locis novi Testamenti; quae declarabo, uno aut altero exemplo: v. g., haec particula, *chi*, hebreis significat *quoniam*, et significat *quando*, itaque, est particula causalis, et est adverbium

temporale; at, vero, graecis, haec particula, *oti*, solum est causalis, et significat *quoniam*: sed nihilominus, sacrae Scripturae, Scriptores novi Testamenti illa particula causaliter *quoniam*, sive graeca sive latina, utuntur interdum pro adverbio temporale *quando*, secundum hebraicam proprietatem; quomodo nonnulli interpretantur illud Luciae XXIII, quod latro dixit latroni, blasphemanti: «Nec tu times Deum, quoniam in eadem damnatione es; quoniam, id est, quando es in eadem damnatione», secundum proprietatem hebraicam; quasi diceret, quando es, id est, quo tempore es in ipsa damnatione et actu moriendi, quo in tempore homines, alias flagitosi et perdit, solent effici religiosi et timentes Deum, tamen tu non times Deum. Et similiter nonnulli interpretantur illud Esaiae, capite LIII: «Generationem ejus quis enarrabit? quoniam sublatus est de terra viventium»: nam, licet iste locus intelligatur a Sanctis Patribus de generatione Christi, vel aeterna, vel temporali, quae interpretatio potissimum sequenda est; tamen quoniam vox *generatio* plura significat in Scriptura, et quoniam una litera potest habere plures catholicos sensus simul, ut docuit Divus Augustinus et, illum secutus Divus Thomas, in I p., q. I, art. 9, idcirco iste locus potest intelligi etiam de generatione, id est, de posteritate Christi, hoc est, de fidelibus qui in ipsum crediderunt, et ab eo geniti sunt in fide; nam generatio, inter alia, significat etiam posteritatem in sacra Scriptura, gentis successionem. Igitur, secundum istam acceptiōem interpretando hunc locum, id quod dicitur, «*quoniam sublatus est de terra viventium*», nonnulli interpretantur dictum ex hebraica proprietate, accipientes *quoniam pro quando*, ut sit sensus, *quis enarrabit*, id est, quis dicere aut enumerare poterit, *generationem ejus*, id est multitudinem eorum, quos Christus genuit in fide, «*quoniam sublatus est de terra viventium*», id est, quando sublatus est de terra viventium, hoc est, posteaquam mortuus est et extinctus? Nam post Christi mortem, totus orbis ad

Christum conversus est, et moriendo, fideles genuit in maxima multitudine, quemadmodum et ipse praedixit futurum apud Joannem, capite XII, dicens: «Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum». Similiter, in hoc loco, quamvis particula haec, *in*, secundum latinorum usum, non accipiatur pro *per*, tamen, *quoniam hebraicum bet*, quod significat *in*, saepe etiam accipitur pro *per* ab ipsis hebreis, idcirco Apostolus in hoc loco, non secundum proprietatem latini aut graeci, sed potius hebraici sermonis dicit: IN DEO PATRE NOSTRO, id est, PER DEUM PATREM NOSTRUM. Et eodem modo usus est eadem particula in illo (*ad Colossenses*, capite II): «In quo et circumcisi estis circumcisione non manufacta»; *in quo*, id est, *per quem*, scilicet Christum, *estis circumcisi circumcisione*, non quidem exteriori, se interiori, per gratiam.

IN DEO PATRE NOSTRO, ET DOMINO JESU CHRISTO. Semper Divus Paulus tribuit Christo hanc appellationem, *Dominus*, tanquam propriam illius, ut in hac epistola, et in epistola superiori, capite I, atque etiam *ad Romanos* I, et multis aliis in locis. In quo potest quaeri atque dubitari, qua ratione Divus Paulus Deo tribuat nomen *Patris*, et Christo, quatenus homo est, nomen *Domini* tribuat, cum et Deus vere sit *Dominus*, et Christus, quatenus homo, vere sit *Pater*, sicut appellatur ab Esaia IX: «Et vocabitur nomen ejus Princeps pacis, et PATER futuri saeculi». Ad hoc respondeatur, id fieri a Divo Paulo propter multas causas: 1.^a, quia, quamvis Christus, quatenus homo, sit Pater fidelium, tamen Divus Paulus illi tribuit appellationem *Domini*, ut Christi dignitatem magis commendet, et non sinat nos illius oblivisci; nam haec est ingens dignitas Christi, quatenus homo est, (ut) sit praelatus cunctis creaturis, et constitutus Dominus earum, ut ipse testatur apud Matthaeum XXVIII, dicens: «Data est mihi omnis potestas in coelo, et in terra», et Joannis XVII: «Dedit ei potestatem omnis carnis». 2.^a, Divus Paulus tribuit Christo appellationem *Domini*, ut statim,